

relationship to nature, work, life art. The declared necessity of the account of contemporary challenges in the education of aesthetic culture of students.

Key words: culture, aesthetics, aesthetic culture, upbringing, personality, student.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2016 р.

Прийнято до друку 25.03.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Чернуха Н. М.

УДК 37.014.5(477):025.4.06"19/20"

Н. В. Місько

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАУКОВОГО ТЕЗАУРУСУ
ВІТЧИЗНЯНОЇ ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ (ОСТАННЯ
ЧВЕРТЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)**

На сучасному етапі розвиток наукової думки тісно пов'язаний з процесами демократизації і гуманізації соціального життя, перебудовою економічного укладу, становленням інформаційно-технологічного типу взаємодії науки і соціуму, формуванням інтеграційних областей наукового знання, посиленням уваги до антропоцентричного виміру прогресу.

Зміни в соціально-політичній, культурній, економічній і науково-технічній сферах, які відбуваються в країні проектується на лексико-семантичному рівні мовної системи, перш за все в термінології. Термінологія оперативно реагує на найменші зрушення в розвитку суспільства і науки. Зміни в термінології вказують на оновлення наукового знання. Стан понятійно-термінологічної системи дозволяє судити про розвиток теорії і практики певної наукової галузі. Це робить актуальними дослідження, як терміносистем, які вже склалися, так і процесів формування мови науки і відповідності термінологічних змін дійсним запитам наукового знання [2, с. 3].

Вищезазначене повною мірою відноситься і до наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою, необхідність дослідження особливостей розвитку якого обумовлюється декількома факторами.

По-перше, становлення теорії управління освітою як самостійної наукової галузі вимагає формування, розвитку та впорядкування відповідного понятійного апарату.

По-друге, багато термінів цієї галузі мають іншомовне походження, що передбачає необхідність вивчення особливостей їх використання у сфері управління освітою в Україні.

По-третє, невирішеною залишається суперечність між новими відомостями теоретичного характеру у вигляді понять і термінів, які вказують на приріст обсягу наукових знань, і невивченістю змін в

термінології, нез'ясованістю тенденцій розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою.

Різні аспекти проблеми управлінської діяльності в освіті досліджували О. Адаменко, К. Бабанський, В. Бегей, Є. Березняк, В. Бондар, О. Василенко, Л. Даниленко, А. Єрмола, В. Зверева, Г. Капто, О. Касьянова, Ю. Конаржевський, Б. Коротяєв, В. Лазарев, В. Пікельна, П. Третяков, Є. Хриков та ін.

Дослідженню проблем тезаурусу присвячені роботи таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як В. Демченко, М. Епштейн, О. Збанацька, С. Клепко, А. Костина, Вал. Луков та Вл. Луков, Т. Маркарова, Сандра К. Роу і Алан Р. Томас, С. Сисоєва, І. Соколова, М. Чурсін та ін.

Але, незважаючи на це, слід констатувати, що комплексні, системні дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст. в Україні не проводились.

Отже, недостатня теоретична розробленість зазначеної проблеми, її теоретична та практична значущість спричинили необхідність здійснення аналізу розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Мета статті – здійснити аналіз особливостей розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Проблему розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст. ми розглядаємо з позицій системного підходу, спираючись на принципи історизму та детермінізму, що дозволяє нам розглядати розвиток наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою, як складне явище, що обумовлюється дією внутрішніх і зовнішніх чинників, як відображення розвитку теорії та практики управління освітою, соціально-політичних, економічних, культурних та загальнонаукових перетворень, характерних для досліджуваного періоду, як результат історичного розвитку управлінських понять і системних відносин.

Отже, у нашому дослідженні, під розвитком наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою (остання чверть ХХ ст. – початок ХХІ ст.), ми розуміємо його послідовний рух до нового якісного стану під впливом чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, які забезпечують його постійне оновлення.

Як відомо, в науці існують два підходи у тлумаченні чинників, що впливають на її розвиток. Перший – екстерналістський, який полягає у визнанні провідної ролі зовнішніх соціальних чинників. Другий – інтерналістський, який полягає у визнанні провідної ролі внутрішніх чинників [3, с. 112].

Як зазначає Є. Хриков, розгляд навіть тільки структури зовнішніх та внутрішніх чинників розвитку педагогічної науки свідчить, що не

можна погодитися ні з представниками екстерналістської, ні з представниками інтерналістської точок зору. Зовнішні та внутрішні чинники розвитку педагогіки міцно пов'язані. Таким чином розвиток педагогічної науки обумовлюється впливом цілісної, взаємопов'язаної системи внутрішніх та зовнішніх чинників [3, с. 113 – 114].

Спираючись на цей підхід, нами був здійснений аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження, який дозволив виділити ряд чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, які на нашу думку, мають безпосередній вплив на розвиток наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст.

До чинників внутрішнього середовища ми відносимо: стан розвитку теорії і практики управління освітою; рівень накопичення знань у сфері управління освітою; пануюча у суспільстві парадигма управління освітою; поява нових управлінських завдань та видів управлінської діяльності; методологія управління освітою; вплив західної теорії управління; закономірності та принципи управління освітою; інтеграційні зв'язки теорії управління освітою з іншими науковими дисциплінами; індивідуальна творчість вітчизняних науковців спрямована на розкриття проблематики у сфері управління освітою; діяльність з упорядкування та систематизації понять і термінів у сфері управління освітою (поява словників, довідників); книговидавничі та публіцистична діяльність.

До чинників зовнішнього середовища ми відносимо: соціально-політичні, культурні, економічні процеси, які відбуваються у суспільстві; тенденції розвитку системи управління освітою; поява нових типів і видів навчальних закладів; нормативно-правова база системи управління освітою; науково-технічний прогрес; міжнародні інтеграційні процеси у сфері освіти; зближення різних наукових галузей; процеси, які відбуваються у середині української мови (збагачення лексики, зміни усних і письмових форм); мовна політика держави.

Вищезазначений перелік чинників розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст. не є вичерпним, він може видозмінюватися та доповнюватися.

Здійснений аналіз чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, дозволив нам вирішити проблему обґрунтування критеріїв та показників оцінки розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Під оцінкою розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст. ми розуміємо сукупність процесів вимірювання, накопичення, аналізу й інтерпретації даних, що дають змогу оцінити наявний рівень досліджуваного явища й спрогнозувати його подальший розвиток.

Змістом вивчення є відповідний аналіз та висновок щодо наявного рівня розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління

освітою у досліджуваній нами період, який має базуватися на науково обґрунтованих критеріях.

Під критеріями в науці розуміють ті характерні ознаки явища, що вивчається (оцінюється), які відбивають його суттєві риси і саме тому підлягають оцінці [3, с. 209].

Аналіз та узагальнення різних підходів, дозволив нам обґрунтувати критерії оцінки розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою (остання чверть ХХ ст. – початок ХХІ ст.) до яких ми відносимо: *співвідношення поняття з структурно-ієрархічним рівнем управління освітою* (поняття мають різний ступінь узагальненості і відображають різні за значимістю явища і їх ознаки, співвідносяться з теоріями і концепціями різного рангу: загальною теорією управління, теорією соціального управління, теорією управління освітою, освітніми системами різного рівня, від глобальної системи освіти до конкретного освітнього закладу і окремого навчального класу, учня); *відношення поняття до групи понять вітчизняної теорії управління освітою* (поняття пов'язані з суб'єктами управління освітою та їх діяльністю, типами освітніх установ та їх підрозділами, методичною роботою, контрольно-аналітичною діяльністю, плануванням роботи навчального закладу, кадровою роботою, роботою з батьками, поняття пов'язані з завданнями управлінської діяльності, психологічними аспектами управління, обладнанням навчальних закладів тощо); *довготривалість поняття* (тривалість існування поняття, час введення його в науку (70-ті рр.; 80-ті рр. і т.д.), тривалість періоду його збереження без істотного перегляду основного змісту); *етнокультурна тенеза поняття* (іншомовне або україномовне); *автономність поняття* (у науковому тезаурусі вітчизняної теорії управління освітою співіснують поняття як дублюючі один одного, так і відносно автономні, що описують і пояснюють специфічні об'єкти, явища і їх ознаки, так, наприклад, поняття «територія» підвідомча районному відділу освіти, не тотожне поняттю «освітнього простору» даного району, а поняття «управління» і «керівництво» освітнім закладом не збігаються за характером системи цілей і виконуваних функцій, хоча нерідко ці терміни використовуються як аналогічні); *загальноприйнятність поняття* (практичне слововживання істотно відрізняється від строгої мови науки, в тому числі і управлінської, своєю адаптованістю до реальної практики, звичністю і засвоєнням більшістю його учасників, наприклад, поняття «функціонал», ясне всім, хто його застосовує, замінюється звичайно на більш суворе, але й менш зручне у вживанні поняття «функціональні обов'язки фахівця», термін «управлінець», який нині вживається і в науково-методичних роботах, лише в останні роки отримав напівпризнання поряд з його більш суворим аналогом «керівники та організатори системи управління освітою»); *сучасність – архаїчність поняття* (цей критерій корелює з критеріями довготривалості і загальноприйнятності поняття, але він відображає специфічний аспект «історичної репутації» поняття, наприклад, «педагог»,

«рекреація», і його «модність», наприклад, «інфраструктура освіти», «інноваційна педагогіка»); *синтаксична складність* (критерій пов'язаний із зручністю використання поняття: простий термін; складний термін; стійке речове термінологічне сполучення).

Запропоновані вище критерії, поєднуючи в собі кількісні і якісні показники, дозволили нам вирішити завдання оцінки розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Джерела, які ми використали у ході дослідження проблеми розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст., можна розподілити на три групи. Перша група – це ті роботи, аналіз яких дав нам змогу обґрунтувати методологію дослідження; друга група – це педагогічні дослідження, присвячені питанням розвитку понятійно-категоріального апарату педагогічної науки загалом, та теорії управління освітою, зокрема; третя група – це першоджерела, автентичні матеріали – статті, дисертації, автореферати, підручники, навчальні посібники надруковані та захищені вітчизняними авторами в досліджуваній нами період.

Загалом у ході дослідження на основі обґрунтованих критеріїв було проаналізовано 387 першоджерел, серед яких 177 статей, 139 книг, 71 дисертація.

Проведене дослідження дозволило нам визначити певні особливості розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст.

У 70-тих роках науковці використовували в публікаціях, присвячених питанням управління освітою, достатньо велику кількість різноманітних термінів. Зміст наукових робіт свідчить про те, що увага фахівців у ці роки спрямовувалася на розгляд питань, пов'язаних із контролью-аналітичною діяльністю, з плануванням роботи, з діяльністю суб'єктів управління. Інтенсивно використовуються терміни «внутрішкільний контроль», «контроль», «фронтальний контроль», «керівництво», «внутрішкільне керівництво», «планування», «комплексне планування», «поточне планування», «перспективне планування», «тематичне планування», «компетентність директора школи», «наукові основи управління», «функції управління», «форми керівництва» та інші.

У 80-тих роках дослідники та педагоги-практики концентрували увагу на питаннях подібних попередньому десятиліттю. Однак, слід зазначити, що в поглядах на систему загальних (технологічних) функцій управління відбулися значні зміни. До «традиційних» функцій: планування, організації та контролю, додалися регулювання, координування, облік. Саме в цей період вперше дається визначення поняттю «оперативне управління», розкривається суть організаційних управлінських моделей. Відбувається значне збільшення загальної кількості вживаних понять, пов'язаних із типами освітніх установ та їх підрозділами, із контролью-аналітичною діяльністю, методичною роботою.

У 90-х роках значно зростає кількість уживаних понять, пов'язаних з діяльністю керівників освітніх закладів. Науковці часто використовують терміни, пов'язані з компетентністю, стилем управління, функціями управління, професійно значущими якостями керівників. В цей період вперше з'являються поняття «менеджмент», «освітній менеджмент», «педагогічний менеджмент», «стратегічний менеджмент», «менеджер освіти» тощо. Аналіз публікацій цих років свідчить, що реформування освіти призвело до багатьох інновацій в системі управління освітою. Так, характерними ознаками управління освітою у 90-ті роки ХХ ст. стали оптимізація, гуманізація, демократизація, раціоналізація, системність і моделювання управлінської діяльності.

На початку ХХІ століття науковці активно досліджували питання інформатизації системи управління, психологічних аспектів керівництва, організаційної культури навчального закладу. У зв'язку з цим інтенсивно вживаються поняття: «інформаційне забезпечення управління освітою», «управлінська інформація», «педагогічна інформація», «управлінська майстерність», «культура управління», «організаційна культура». Треба зазначити, що в цей період на сторінках часопису «Рідна школа» з'являються нові терміни, які мають іншомовне походження: «моніторинг» та «маркетинг». Вітчизняні дослідники розглядали різноманітні аспекти цих питань, про що свідчить достатньо широке коло термінів: «освітній моніторинг», «план-моніторинг», «моніторинг і самомоніторинг якості педагогічної діяльності», «моніторинг рівня навчальних досягнень», «педагогічний моніторинг», «освітній маркетинг».

Здійснений аналіз розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст. дозволив виділити ряд основних понять, таких як: «керівництво» – «управління» – «менеджмент».

Використання історико-педагогічного підходу, дозволяє зробити висновок, що у вітчизняній науково-педагогічній літературі досліджуваного періоду, більш раннім із зазначених вище трьох основних понять («керівництво», «управління», «менеджмент») було поняття «керівництво».

На наше глибоке переконання, це не є випадковістю, а є прямим відображенням пануючої на той час (70-80-ті рр. ХХ ст.) командно-адміністративної парадигми управління, як суспільством в цілому, так і системою освіти, зокрема.

Наша думка підтверджується висновками О. Адаменко, яка зазначає, що у розвитку теорії управління загальноосвітньою школою в Україні в другій половині ХХ століття можна виділити два етапи – 50 – 80-ті роки, коли в теорії та практиці панувала традиційна, авторитарна, інваріантна парадигма управління, спрямована на підтримку існуючої системи управління та реалізацію державних та партійних настанов, та 90-ті роки, коли починає формуватися нова управлінська парадигма, спрямована на забезпечення інтенсивного розвитку освіти [1, с. 432].

Таким чином, аналіз науково-педагогічної літератури, узагальнення поглядів науковців дозволяє зробити висновок, що на розвиток наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст. безпосередній вплив мали пануюча у 70 – 80-ті роки ХХ ст. авторитарна парадигма управління освітою та нова демократична парадигма управління освітою, яка почала формуватися у 90-ті роки ХХ ст. і на початку ХХІ ст. зайняла панівне становище у сфері управління освітою.

Цей висновок підтверджується наявністю у науковому тезаурусі вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст. понять і термінів – бінарних опозицій, наприклад таких як, «авторитарний стиль керівництва – демократичний стиль управління», «директивне управління – колегіальне управління», «адміністратор – лідер» тощо.

На сьогодні найбільше значення має менеджментна парадигма управління як найбільш адекватна модель упровадження освітніх інновацій. Адаптація управління освітою до вимог ринкового суспільства, що формується в Україні, відбувається шляхом впровадження системи інновацій різного рівня. Одне з чільних місць у цьому процесі належить поширенню в освітньому управлінні ідей та підходів, розроблених у теорії менеджменту. Саме впровадження менеджментної парадигми в управління освітою є основним джерелом інновацій, які визначають напрямки адаптації діяльності галузі до ринкових трансформацій українського суспільства. Основні закономірності застосування інновацій в управлінні освітою розглядаються в межах інноваційного менеджменту. Формування освітнього менеджменту здійснюється як поширення інноваційного менеджменту в сферу управління освітою [4, с. 57].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що на розвиток наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою головним чином впливають організаційні зміни в системі освіти і соціально-економічні умови функціонування освітніх закладів, а саме, перехід до ринкових відносинам, критика авторитарних методів управління, осмислення раніше невідомої зарубіжної наукової інформації і необхідність її творчої переробки, пошук оптимальної моделі управління.

Основними джерелами збагачення наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою, є дослідження з проблем управління освітніми закладами різних типів і рівнів, зарубіжна теорія менеджменту, економічні науки.

Розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою притаманні тенденції до розширення його складу за рахунок міжсистемного іншомовного запозичення («менеджмент», «маркетинг», «моніторинг» та ін.), а також формування нових термінологічних сполучень з опорними компонентами – традиційними термінами педагогіки («організаційна культура школи» та ін.).

Ключовим терміном, що визначає основний напрямок змін в теорії і практиці управління освітніми системами, став термін «менеджмент». Його впровадження у вітчизняну теорію управління освітою стимулює формування відповідного термінологічного поля і відображає посилення впливу економіки на розвиток соціальних інститутів суспільства.

Перспективи подальшого дослідження проблеми висвітленої у статті, пов'язані з необхідністю ефективної систематизації термінології і характеристики термінів вітчизняної теорії управління освітою, як знаків сучасної терміносистеми, яка швидко збагачується, відображаючи напрямки розвитку наукового знання, і в той же час, зберігає свою предметну специфіку.

Список використаної літератури

1. Адаменко О. В. Розвиток педагогічної науки в Україні в другій половині ХХ століття (1950 – 2000 рр.) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Олена Вікторівна Адаменко. – Луганськ, 2006. – 612 с. **2. Кичева И. В.** Формирование понятийно-терминологической системы педагогики в 90-е годы ХХ века : автореф. дисс. на соискание учён. степени д. пед. н. : спец. 13.00.01. «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Инна Васильевна Кичева. – Пятигорск, 2004. – 39 с. **3. Методологічні засади педагогічного дослідження** : монографія / авт. кол. : Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курило, Є. М. Хрикова ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 248 с. **4. Ситниченко Є. Г.** Менеджмент як інноваційна парадигма управління освітою: філософський аналіз / Є. Г. Ситниченко // Грані. Філософія. – 2014. – № 10 (114). – С. 53 – 57.

Місько Н. В. Особливості розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою (остання чверть ХХ – початок ХХІ століття)

У статті здійснений аналіз особливостей розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст. Актуальність дослідження даної проблеми обумовлена тим, що інтенсивний розвиток теорії управління освітою, як окремої наукової галузі, вимагає формування, розвитку та впорядкування відповідного понятійного апарату. Автор розглядає проблему розвитку наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст. з позицій системного підходу, спираючись на принципи історизму та детермінізму, що дозволяє йому розглядати розвиток наукового тезаурусу вітчизняної теорії управління освітою, як складне явище, що обумовлюється дією внутрішніх і зовнішніх чинників, як відображення розвитку теорії та практики управління освітою, соціально-політичних, економічних, культурних та загальнонаукових

перетворень, характерних для досліджуваного періоду, як результат історичного розвитку управлінських понять і системних відносин.

Ключові слова: тезаурус, управління, освіта, чинники, критерії.

Мисько Н. В. Особенности развития научного тезауруса отечественной теории управления образованием (последняя четверть XX – начало XXI века)

В статье проведён анализ особенностей развития научного тезауруса отечественной теории управления образованием последней четверти XX в. – начала XXI века. Актуальность исследования данной проблемы обусловлена тем, что интенсивное развитие теории управления образованием, как отдельной научной отрасли, требует формирования, развития и упорядочения соответствующего понятийного аппарата. Автор рассматривает проблему развития научного тезауруса отечественной теории управления образованием последней четверти XX – начала XXI в. с позиций системного подхода, опираясь на принципы историзма и детерминизма, что позволяет ему рассматривать развитие научного тезауруса отечественной теории управления образованием, как сложное явление, обусловленное действием внутренних и внешних факторов, как отражение развития теории и практики управления образованием, социально-политических, экономических, культурных и общенаучных преобразований, характерных для исследуемого периода, как результат исторического развития управленческих понятий и системных отношений.

Ключевые слова: тезаурус, управление, образование, факторы, критерии.

Misko N. The Features of the Scientific Theory Development of Domestic Thesaurus of Education Management (the Last Quarter of XX – Deginning of XXI Century).

The article analyzes the features of a scientific theory thesaurus national education management (the last quarter of XX - beginning of XXI century). The actuality of this problem's research is stipulated for the fact, that intensive development of the theory of management education as a separate scientific field and requires the formation, development and regulation of relevant conceptual apparatus. The author regards the problem of the evaluation criteria of scientific thesaurus in national education management theory in the last quarter of XX - beginning of XXI century from the position of the system-defined approach, based on the principles of historicism and determinism, which allows us to consider the development of national scientific thesaurus management theory education as a complex phenomenon, which is caused by the action of internal and external factors, as a reflection of theory and practice of management education, socio-political, economic, cultural and general scientific changes that are common for the study period as a result of the historical development of management concepts and system relations. The

author concludes that the development of scientific thesaurus national education management theory inherent tendency to expand its membership by intersystem of foreign borrowing. The key term that defines the main direction of changes in management theory and practice of educational systems, is the term "management". Its introduction into the national education management theory stimulates the formation of the terminology of the field and reflects the growing influence of the economy on the development of social institutions of society.

Key words: thesaurus, management, education, factors, criteria.

Стаття надійшла до редакції 21.02.2016 р.

Прийнято до друку 25.03.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 378.14.015.62

orcid.org/0000-0002-1764-9063

В. Є. Мозальов

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Як і будь-який процес або результат діяльності людини, освіта має визначену якість. З огляду на те, що до покращення якості освіти висуваються відповідні соціальні вимоги, то цей процес потребує як постійного управління на певних методологічних, методичних та організаційних засадах, так і відповідного уточнення категоріального апарату. Тому, перш ніж дослідити роль та сутність моніторингу якості підготовки фахівців у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ), надамо визначення наведених вище категорій.

Загальні визначення поняття «якість» наведено у Великому тлумачному словнику сучасної української мови: 1. «Якість – внутрішня визначеність предмета, яка становить специфіку, що відрізняє його від усіх інших»; 2. «Сукупність характеристик продукції або послуг щодо її здатності встановити та передбачити потреби» [2, с. 1423].

У Законі України «Про вищу освіту» якість вищої освіти визначається як «... рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти» [8].

Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) розроблено серію стандартів ISO-9000, де описані основні положення систем управління якістю і визначено термінологію для систем управління якістю. У січні 2001 року набрав чинності відповідний державний стандарт України ДСТУ ISO 9000-2001 [9].